

Factsheet 2016-2

Scheidingen 2015

Gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand

Auteur: M. ter Voert

Mei 2016

Dit factsheet geeft cijfermatige ontwikkelingen met betrekking tot scheidingen. Het geeft een overzicht van:

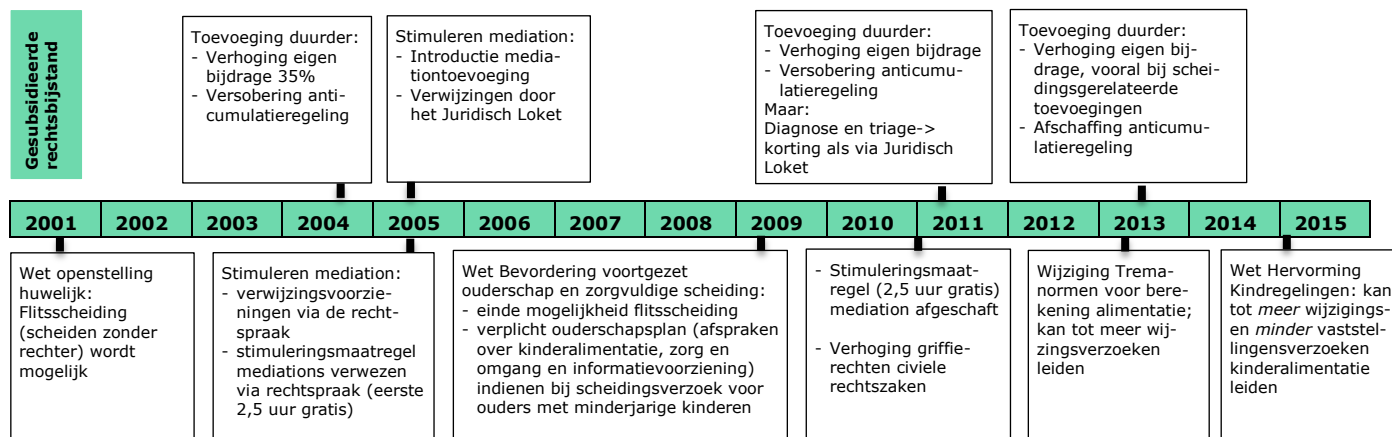
- het aantal scheidingen en scheidingen met minderjarige kinderen;
- gerechtelijke procedures op het gebied van scheidingen;

- gesubsidieerde rechtsbijstand op het gebied van scheidingen.

De ontwikkelingen worden waar mogelijk geschetst over de periode 2001-2015. Soms zijn niet over deze hele periode (vergelijkbare) gegevens beschikbaar en betreft de weergave een beperkte periode.

In box 1 zijn op een tijdbalk enkele wijzigingen op het gebied van familierecht weergegeven. Deze wijzigingen kunnen invloed hebben op de instroom van rechtszaken en het gebruik van gesubsidieerde rechtsbijstand.

Box 1 Enkele wijzigingen familierecht en gesubsidieerde rechtsbijstand

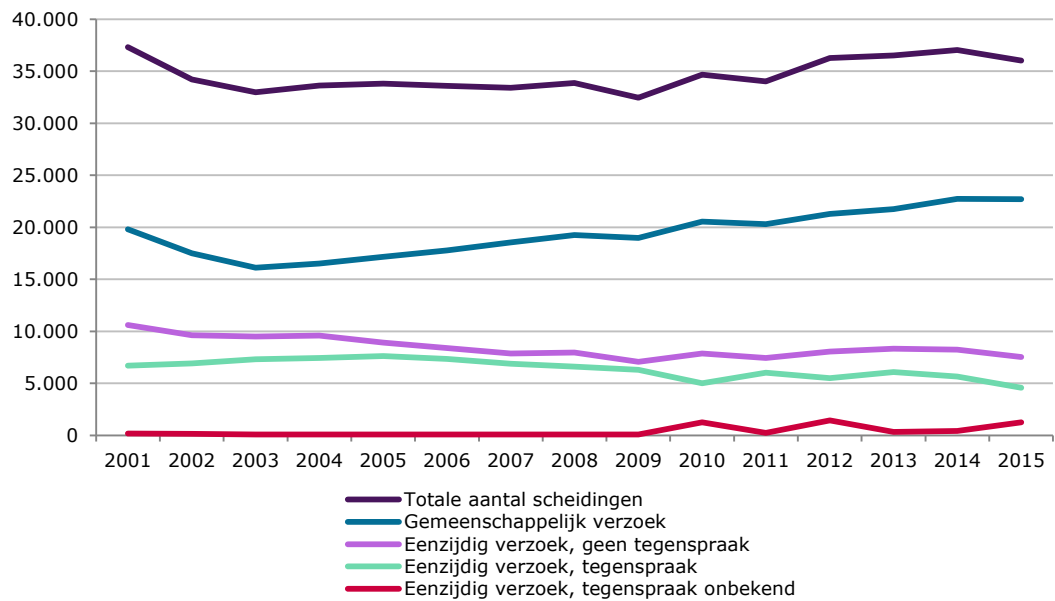
Samenvatting

- In 2015 hebben rechters ongeveer 36.000 echtscheidingsprocedures afgehandeld. Ongeveer 5.000 van die zaken waren op tegenspraak. Bij 4.400 echtscheidingsverzoeken werden voorlopige voorzieningen aangevraagd. Een verdere daling ten opzichte van voorgaande jaren.
- In 2014 waren bij bijna 20.000 echtscheidingen minderjarige kinderen betrokken. In totaal ging het om 35.700 kinderen.
- In 2015 is het aantal afgehandelde rechtszaken om kinderalimentatie *vast te stellen* (2.500 zaken) sterk gedaald; *wijzigingsverzoeken* (ruim 5.000 zaken) zijn juist iets gestegen.
- Ook is in 2015 het aantal afgehandelde gezagszaken (5.900 zaken) gestegen, terwijl rechtszaken over zorg/omgang (2.500 zaken) zijn gedaald.
- De dalende trend in het aantal rechtszaken over partneralimentatie (1.300 zaken in 2015) heeft zich voortgezet. Die daling betreft vooral wijzigingsverzoeken.
- De Raad voor de Kinderbescherming heeft in 2015 voor ongeveer 5.200 kinderen een Gezag- en Omgangsonderzoek uitgevoerd voor de rechter; een daling ten opzichte van 2014 toen bijna 5.600 onderzoeken zijn uitgevoerd. In 2015 is het onderzoek bij ruim 1.100 kinderen ambtshalve uitgebreid tot een beschermingsonderzoek. Voor 872 van deze kinderen is een ondertoezichtstelling (OTS) gevraagd. Ook deze aantallen liggen lager dan in 2014.
- Het aantal toevoegingen dat is vastgesteld voor scheidingsgerelateerde zaken (alimentatie, omgang, gezag en boedel) is ten opzichte van 2014 met 3.000 gedaald. Binnen de toevoegingen is wel sprake van een stijging van het aantal vastgestelde mediationtoevoegingen (in 2015 12.200 toevoegingen).

Aantal scheidingen

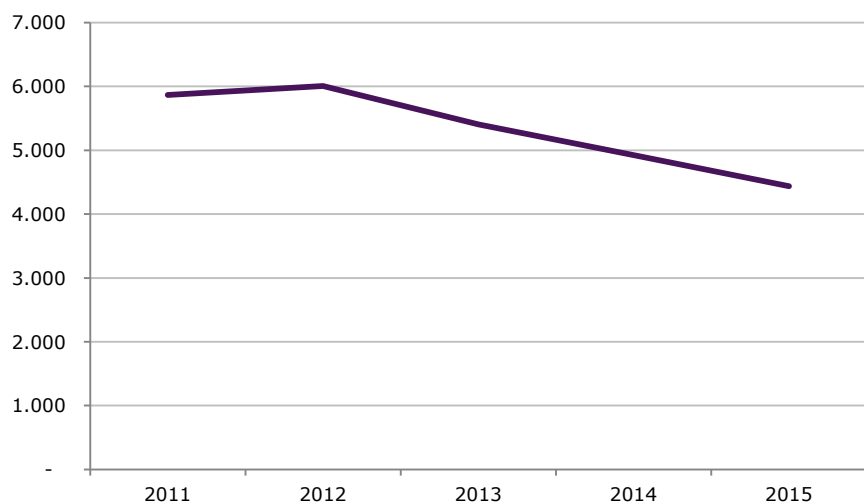
- Het totale aantal afgehandelde echtscheidingsverzoeken bij de rechtbank is tussen 2002 en 2015 gestegen van ongeveer 34.000 naar 36.000 zaken (zie figuur 1). De stijging heeft zich vooral na 2009 voorgedaan en kan het gevolg zijn van de afschaffing van de flitscheiding in maart 2009.
- De afgelopen jaren ligt het aantal scheidingsprocedures op tegenspraak op ruim 5.000 zaken. Dit betreft jaarlijks ongeveer 15% van alle echtscheidingsprocedures. In 2015 was 63% van de echtscheidingen op gemeenschappelijk verzoek.
- Indien partners tijdens of voorafgaand aan een scheidingsprocedure het niet eens kunnen worden over bepaalde zaken, kan een voorlopige voorziening worden getroffen. De rechter neemt dan een (voorlopige) beslissing over die voorziening. Dit kan onder andere voor: het gebruik van de ech-
telijke woning, het beschikbaar stellen van goederen voor dagelijks gebruik, het toevertrouwen van de minderjarige kinderen aan een ouder, een regeling voor zorg- en opvoedingstaken en informatieverschaffing, de alimentatie voor de partner en de kinderen. Als een voorlopige voorziening wordt aangevraagd is dat meestal een teken van een moeizaam scheidingsproces met conflicten. Het aantal verzoeken om voorlopige voorzieningen is de afgelopen jaren gedaald: in 2015 waren er ongeveer 4.400 (zie figuur 2).
- Volgens gegevens van het CBS waren in 2014 bij bijna 20.000 echtscheidingen (56% van alle echtscheidingen) een of meer minderjarige kinderen betrokken (zie figuur 3). In totaal waren in 2014 ruim 35.700 kinderen bij een echtscheiding betrokken.

Figuur 1 Aantal afgedane echtscheidingsprocedures naar aard van het verzoek, 2001–2015

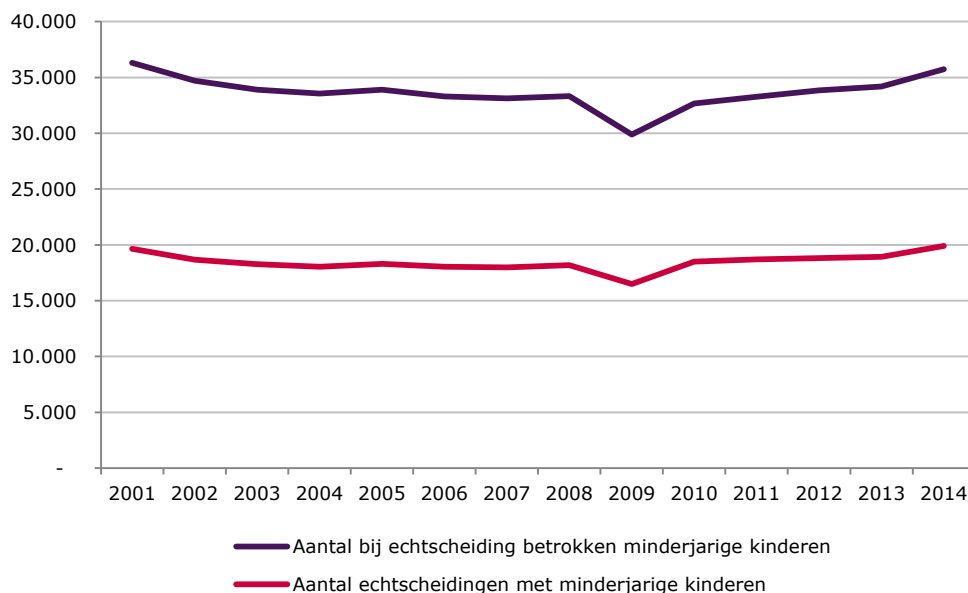
Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Figuur 2 Aantal verzoeken voor voorlopige voorzieningen, 2011-2015

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Figuur 3 Aantal echtscheidingen met minderjarige kinderen en aantal betrokken minderjarige kinderen, 2001-2014

Bron: CBS statline

Scheidingsgerelateerde procedures

In de figuren 4 tot en met 7 staat de ontwikkeling weergegeven van het aantal scheidingsgerelateerde procedures bij de rechtbanken en de gerechtshoven.

Kindgerelateerd

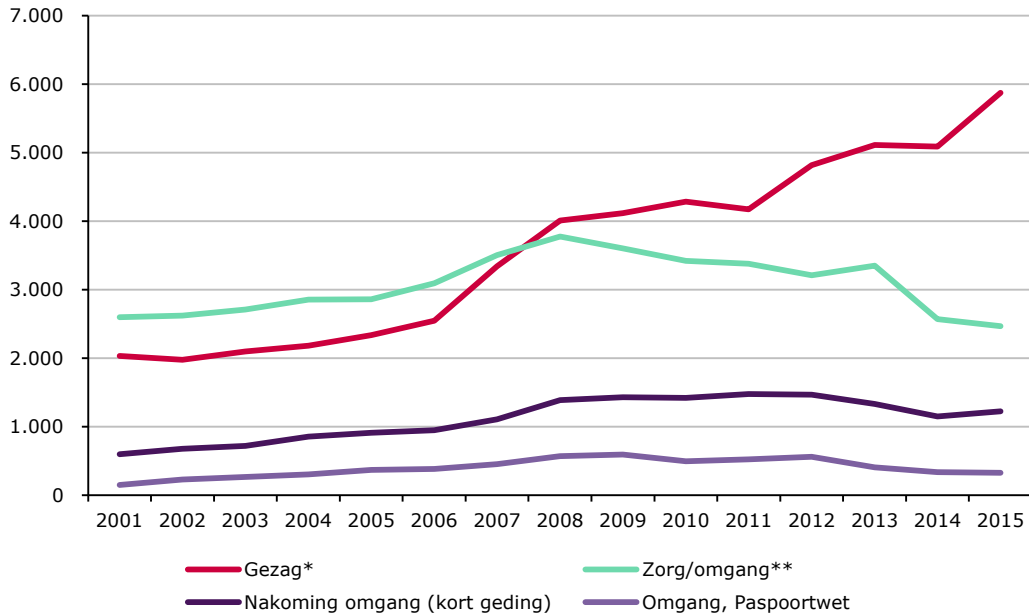
De kindgerelateerde procedures zijn in figuur 4 en 5 weergegeven.

- Het aantal gezagszaken is in 2015 weer gestegen en ligt op bijna 5.900 zaken.
- In 2014 zijn bijna 2.500 zaken over zorg/omgang afgehandeld. Dit is een verdere daling in vergelijking met voorgaande jaren. Procedures over de nakoming van omgangsregelingen liggen op bijna hetzelfde niveau als in 2014: in 2015 werden ruim 1.200 van deze procedures afgehandeld. Omgangszaken in verband met de Paspoortwet laten de afgelopen jaren een daling zien. In 2015 waren er ongeveer 330 van dergelijke zaken.

- Het aantal procedures over kinderalimentatie is in 2015 verder gedaald ten opzichte van 2014 (zie figuur 5). Vooral procedures over het vaststellen van kinderalimentatie zijn sterk afgenomen (naar 2.500 zaken), de wijzigingsverzoeken zijn ten opzichte van 2014 gestegen (in 2015 ruim 5.000 verzoeken). Deze daling en stijging kan te maken hebben met de Wet Hervorming Kindregelingen die 1 januari 2015 in werking is getreden. Hierdoor zijn onder meer de alleenstaande ouderkorting en het fiscaal voordeel bij het betalen van kinderalimentatie vervallen. Tevens hebben alleenstaande ouders die in aanmerking komen voor een kindgebonden budget recht op een extra toeslag, de zogeheten eenouderkop. Deze nieuwe wet heeft tot onduidelijkheden geleid over de berekening van kinderalimentatie.¹

¹ De Hoge Raad heeft in oktober 2015 uitspraak gedaan in deze kwestie (ECLI:NL:HR:2015:3011).

Figuur 4 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures zorg-/omgangsregeling, gezag*, nakoming omgangsregeling (kort geding) en omgangszaken i.v.m. Paspoortwet

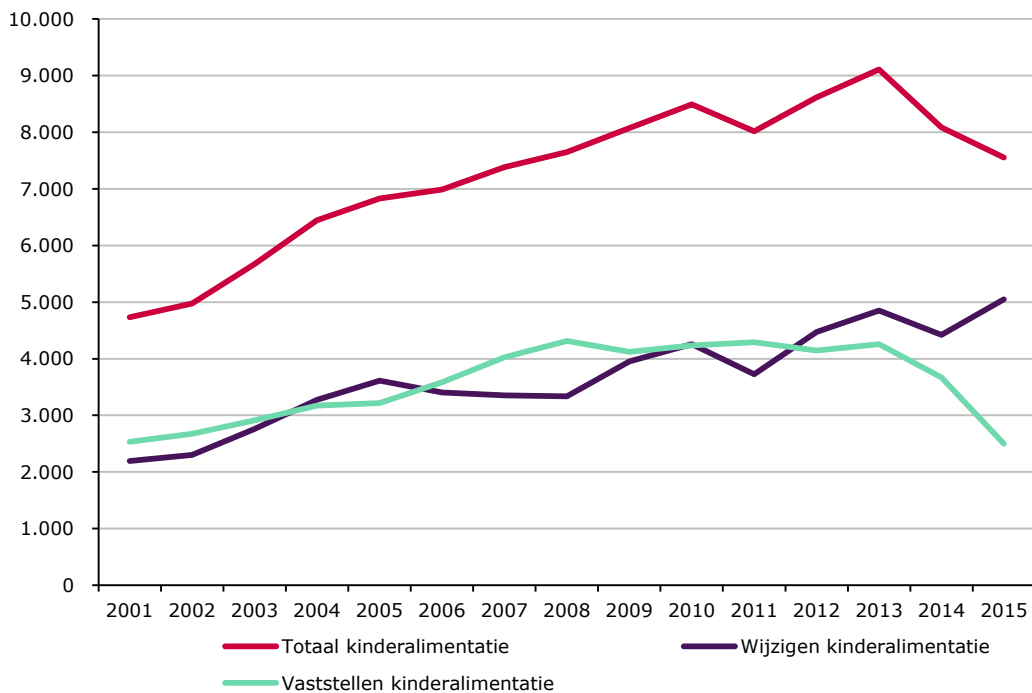

* Niet-scheidingsgerelateerde zaken ouderlijk gezag zijn zo veel mogelijk verwijderd.

** Exclusief zaken in verband met Paspoortwet

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Figuur 5 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures kinderalimentatie

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

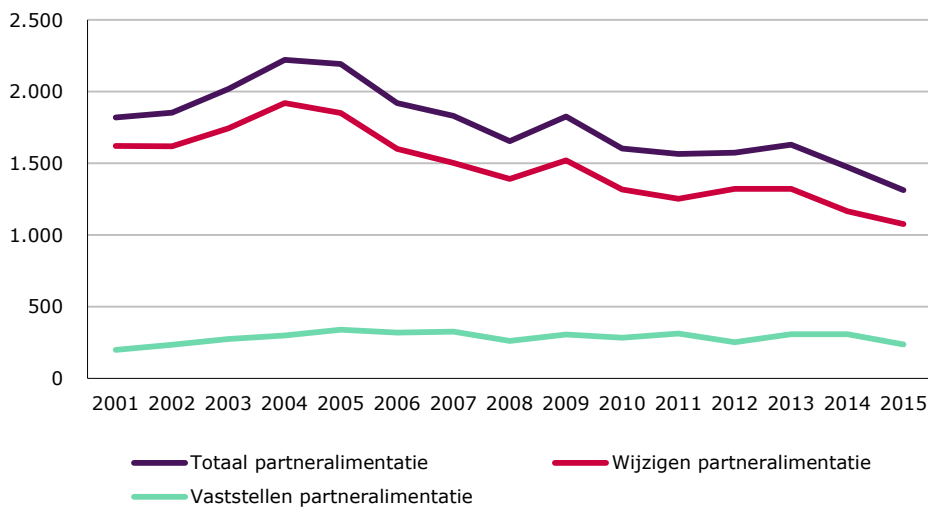
Partneralimentatie en boedel

- Het aantal procedures over partneralimentatie is verder gedaald naar 1.300 zaken in 2015. De meeste zaken betreffen wijzigingsverzoeken (bijna 1.100; zie figuur 6).
- Het aantal dagvaardingen over boedelscheidingen verandert de laatste jaren weinig en ligt in 2015 op bijna 1.100 zaken (zie figuur 7).

Hoger beroep

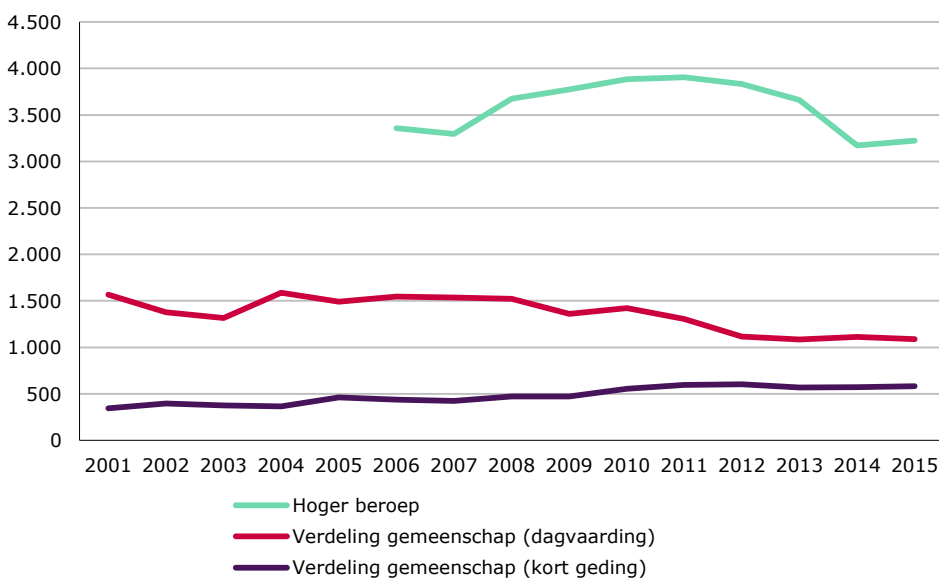
- Het aantal hoger beroepsprocedures is niet veel gewijzigd ten opzichte van 2014 en bedraagt in 2015 ruim 3.200 zaken (zie figuur 7).

Figuur 6 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures partneralimentatie

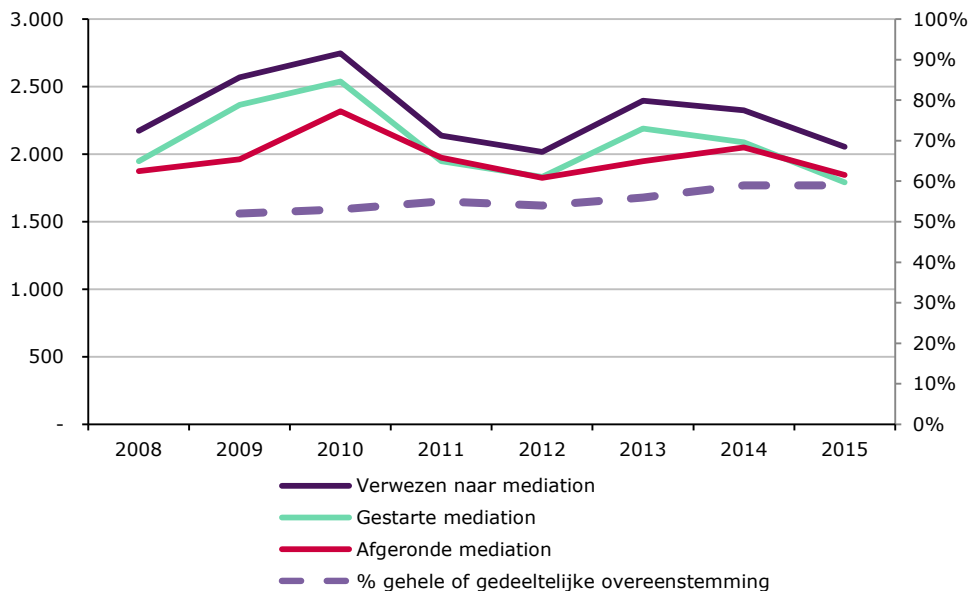
Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Figuur 7 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures boedelscheiding en hogerberoep-procedures scheidingsgerelateerde zaken

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Figuur 8 Verwijzingen naar mediation binnen familierecht bij de rechtspraak

Bron: Jaarverslag rechtspraak

Verwijzingen naar mediation

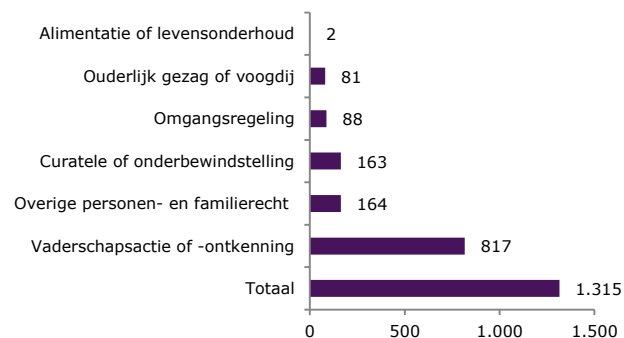
- Het aantal familiezaken dat door de rechtspraak naar mediation is verwezen, is vanaf 2013 gedaald van bijna 2.400 naar ruim 2.000 in 2015 (zie figuur 8).
- Het percentage afgeronde mediations dat is geëindigd met gehele of gedeeltelijke overeenstemming is gestegen van 52% in 2009 naar 59% in 2015.

Benoeming bijzondere curator

De rechter kan ambtshalve of op verzoek van een minderjarige of belanghebbende een bijzondere curator benoemen (artikel 1:250 Burgerlijk Wetboek). Voor de benoeming van een bijzondere curator moet sprake zijn van strijd tussen de belangen van het kind en de belangen van de met het gezag belaste ouder(s) of diens voogd. Er dient sprake te zijn van een wezenlijk conflict over de verzorging en/of opvoeding van het kind en/of diens vermogen. De bijzondere curator heeft een bemiddelende en/of adviserende rol en kan optreden op het gebied van kindbeschermingsmaatregelen of familierechtelijke vraagstukken, zoals scheidingen. Sinds oktober 2014 is het mogelijk dat een bijzondere curator een toevoeging aanvraagt voor een minderjarige. In 2015 zijn de meeste toevoegingen via een bijzondere

curator verstrekt voor een vaderschapsactie² (817; zie figuur 9). Met betrekking tot scheidingen was in 88 gevallen een bijzondere curator betrokken bij conflicten over een omgangsregeling, in 81 gevallen bij conflicten over ouderlijk gezag/voogdij en in 2 gevallen over alimentatie.

Figuur 9 Aantal afgegeven toevoegingen, aangevraagd door bijzonder curator (artikel 1:250 BW) in 2015

Bron: Raad voor Rechtsbijstand

² Als een kind geen wettelijke vader heeft, kan op grond van artikel 1:394 BW een vaderschapsactie worden gestart om kinderalimentatie van de verwekker te ontvangen.

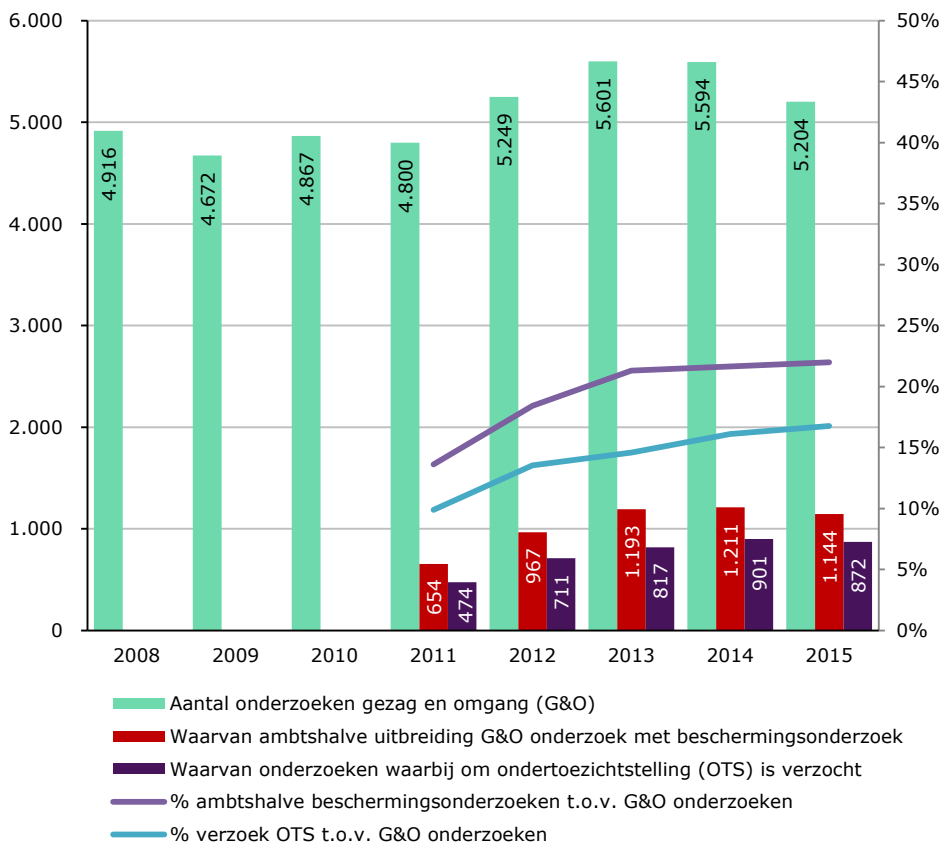
Raad voor de Kinderbescherming

Het aantal gezag- en omgangs- (G&O-)onderzoeken door de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) is een indicator voor ouderlijke conflicten over de kinderen. Als ouders het oneens blijven over het gezag over, omgang met of de verblijfplaats van de kinderen, dan beslist de rechter. De rechter kan zich laten adviseren door de RvdK.

- In 2013 en 2014 heeft de RvdK voor ongeveer 5.600 kinderen een G&O-advies uitgebracht (zie figuur 10). In 2015 is dat aantal teruggelopen naar ongeveer 5.200 kinderen.

- In 2015 is het G&O-onderzoek bij 1.144 kinderen (22%) ambtshalve uitgebreid tot een beschermingsonderzoek, omdat er bij deze kinderen sprake was van een bedreigde ontwikkeling. Voor 872 van deze kinderen is een ondertoezichtstelling (ots) gevraagd. De RvdK heeft niet direct cijfers beschikbaar of de rechter ook een ots heeft uitgesproken in de betreffende zaken. De ervaring is echter dat de rechter die verzoeken bijna altijd honoreert.

Figuur 10 Aantal onderzoeken gezag en omgang, ambtshalve beschermingsonderzoeken en verzoeken ondertoezichtstelling Raad voor de Kinderbescherming

Bron: Raad voor de Kinderbescherming

Gesubsidieerde rechtsbijstand

De gegevens over toevoegingen sluiten niet naadloos aan op de gegevens over afgehandelde rechtszaken:

- De registratie bij de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) is op zaaksniveau en de toevoegingen worden verstrekt op persoonsniveau. Per rechtszaak kan er sprake zijn van nul, een of twee

toevoegingen afhankelijk van het feit of nul, een of twee procespartijen minvermogen zijn. Uit gegevens van het CBS blijkt dat in 2009 47% van de scheidende vrouwen een toevoeging heeft ontvangen voor de echtscheidingsprocedure en 28% van de mannen. In 2007 lagen deze percentages lager, namelijk op 41% voor vrouwen en 22% voor mannen.

- Toevoegingen worden niet alleen verstrekt voor gerechtelijke procedures, maar ook voor adviezen en mediations.
- Bij de toevoegingen kan sprake zijn van een zaak in kort geding, eerste of tweede aanleg.

Aantal vastgestelde toevoegingen³

In figuur 11 staat het aantal vastgestelde toevoegingen (incl. mediation en licht advies) voor scheidingen weergegeven.

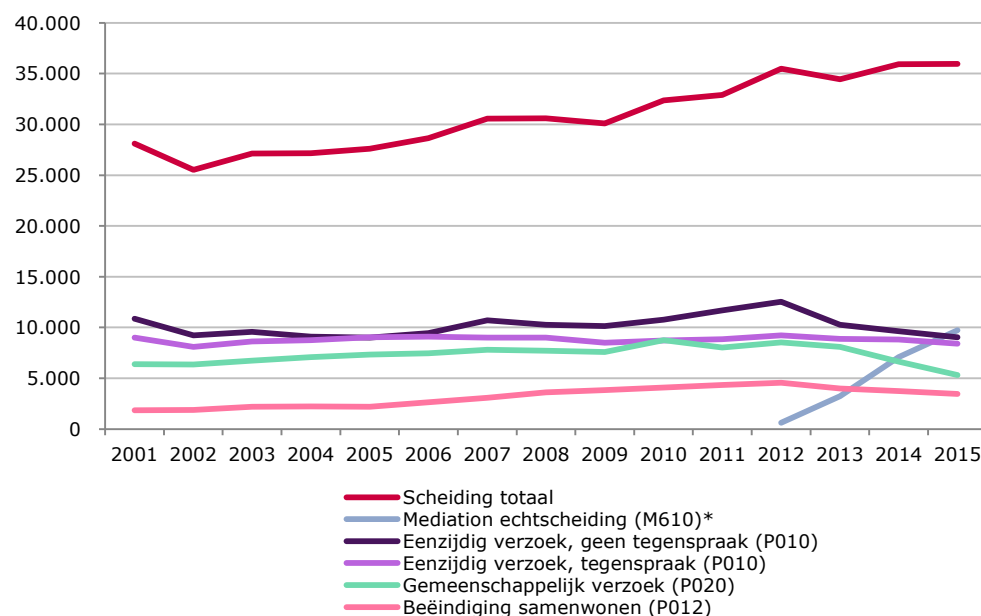
³ In eerste instantie wordt een toevoeging *afgegeven*, in een later stadium wordt een toevoeging gedeclareerd en *vastgesteld*. Cijfers in de Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand (Combrink-Kuiters et al., 2015) zijn gebaseerd op *afgegeven* toevoegingen en verschillen van de hier gepresenteerde *vastgestelde* toevoegingen. Bijvoorbeeld omdat een toevoeging die in een bepaald jaar is afgegeven, soms pas het jaar daarop of nog later wordt vastgesteld; of omdat sommige afgegeven toevoegingen uiteindelijk worden ingetrokken.

- Het aantal toevoegingen om een scheiding te regelen is toegenomen van ongeveer 28.000 in 2001 naar bijna 36.000 in 2015. Dit laatste aantal ligt op eenzelfde niveau als in 2014.
- Het aantal scheidingsgerelateerde toevoegingen is sterker gestegen: van 21.000 in 2001 naar bijna 40.000 in 2015 (zie figuur 12). De toevoegingen voor alimentatie (17.000) en omgangsregelingen (13.000) zijn ten opzichte van 2014 gedaald.
- De stijging die in 2015 bij de rechtbanken is te zien ten aanzien van het aantal gezagszaken, zien we niet terug bij de toevoegingen; het aantal toevoegingen voor gezagszaken (6.500) daalt zelfs licht.

Mediationtoevoegingen

- In 2015 zijn 12.200 mediationtoevoegingen vastgesteld voor scheidingsgerelateerde zaken. Volgens Combrink-Kuiters et al. (2015, p. 66) is het aantal mediationtoevoegingen sinds 2013 sterk gestegen door de verhoging van de eigen bijdrage voor de reguliere toevoegingen in 2013 (zie box 1). Scheidende partners kiezen daardoor eerder voor de mediationtoevoeging met een aanmerkelijk lagere eigen bijdrage.

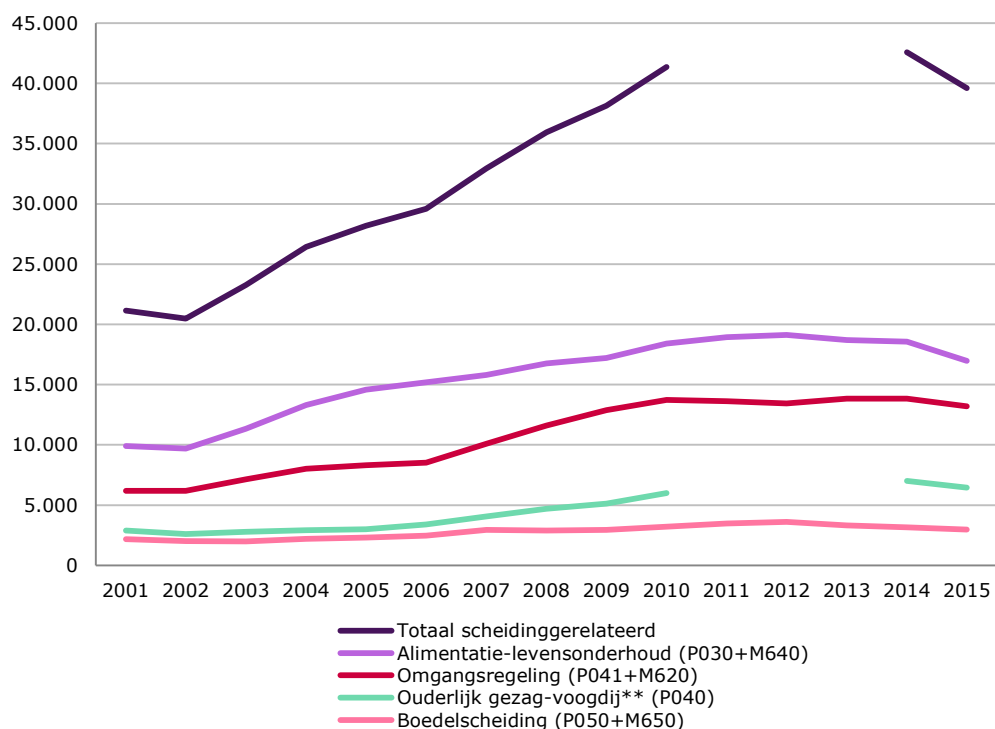
Figuur 11 Aantal vastgestelde toevoegingen scheiding, incl. mediation en licht advies

* Mediationtoevoegingen bestaan vanaf 2005. Medio 2012 is een aparte code voor mediationzaken ingevoerd. In voorgaande jaren zijn die zaken niet te onderscheiden en onder de betreffende P-codes meegeteld.

Bron: Vaststellingsbestand RvR

Figuur 12 Aantal vastgestelde toevoegingen scheidingsgerelateerde zaken, incl. mediation* en licht advies

* Mediationtoevoegingen bestaan vanaf 2005. Medio 2012 zijn aparte codes (M-codes) voor mediationzaken ingevoerd. Mediations 'gezag en omgang' zijn bij de categorie 'omgangsregeling' meegeteld. In 2015 betrof dit 2.129 zaken. In voorgaande jaren zijn mediationzaken niet afzonderlijk te onderscheiden en zijn onder een betreffende P-code geregistreerd.

** Niet-scheidingsgerelateerde toevoegingen ouderlijk gezag/voogdij zijn er over de jaren 2000-2010 zoveel mogelijk uitgefilterd. Voor 2011-2013 zijn geen gefilterde gegevens beschikbaar. Vanaf 2013 wordt P040 alleen toegepast voor echtscheidingszaken.

Bron: Vaststellingsbestand RvR

Literatuur

Combrink-Kuiters, L., Gammeren-Zoetewij, M. van, & Peters, S.L. (2015). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2014*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.